

P O L İ S A K A D E M İ Y A S I

FAKÜLTƏ: ƏYANİ

K A F E D R A: “DİO-nun inzibati fəaliyyəti”

FƏNN: “DİO-nun inzibati fəaliyyəti ”

M Ü H A Z İ R Ə

MÖVZU № 17. “Polisin inzibati nəzarəti”

**Tərtib etdi:
"DİO-nun inzibati fəaliyyəti"
kafedrasının rəisi, polis polkovniki
V.G.Abişov**

Mühazirəyə edilmiş əlavə və dəyişiklər kafedra iclasında müzakirə olunmuş və təsdiq edilmişdir.

Protokol № _____, « _____ » _____ 2015-ci il

Bakı - 2015

MÖVZU № 17. “Polisin inzibati nəzarəti”

P L A N:

1. Daxili işlər orqanlarının (polis) inzibati nəzarətinin anlayışı, əlamətləri və metodları.
2. Polisin inzibati nəzarətinin əsas istiqamətləri və onların məzmunu.
3. Polisin inzibati nəzarətinin həyata keçirilməsində polis əməkdaşlarının səlahiyyətləri.

Ə D Ə B İ Y Y A T:

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası (12 noyabr 1995-ci il).
2. Polis haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu (28 oktyabr 1999-cu il)
3. Azərbaycan Respublikasında insan hüquq və azadlıqlarının həyata keçirilməsinin tənzimlənməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Qanunu (24 dekabr 2002-ci il).
4. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsinin Kommentariyası. Müəlliflər kollektivi. Bakı, 2015.
5. “İnzibati xətalər haqqında işlərə baxmağa səlahiyyəti olan vəzifəli şəxslərin Siyahısı”nın təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 28 sentyabr 2007-ci il tarixli Fərmanı.
6. Polis haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun 21-ci maddəsinin 3-cü hissəsinin inzibati qaydada tutulmanın müddəti ilə bağlı müddəasının şərh edilməsinə dair Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Qərarı (27 aprel 2001-ci il).
7. “2013-cü ildə cinayətkarlıqla mübarizənin, ictimai qaydanın qorunmasının və ictimai təhlükəsizliyin təmin edilməsinin yekunlarına və qarşıda duran vəzifələri haqqında” Azərbaycan Respublikasının Daxili İşlər Nazirliyinin Kollegiyasının 28 yanvar 2014-ci il tarixli KQ-1nömrəli qərarı (DİN-in 29.01.2014 tarixli Ə81-201-14 nömrəli əmri).
8. Polisin post patrul xidməti Nizamnaməsi (DİN,30.V.2001-ci il, № 212).
9. Şəhər (rayon), nəqliyyatda polis orqanları haqqında Əsasnamə; Şəhər, rayon, nəqliyyatda polis orqanlarının işinin təşkili haqqında Təlimat; Şəhər, rayon, nəqliyyatda polis orqanlarının rəhbərliyi arasında nümunəvi vəzifə bölgüsü (DİN,13.07.2009. №390).
10. «Şəhər, rayon, polis orqanlarında vətəndaşların müraciətlərinə baxılması və qəbulu işinin vəziyyətinə dair» Azərbaycan Respublikasının Daxili İşlər Nazirliyinin Kollegiyasının 29 noyabr 2013-cü il tarixli KQ-5\1 n-li qərarı.
11. 2012-ci il ərzində cinayətkarlığa qarşı mübarizə, ictimai qaydanın və ictimai təhlükəsizliyin təmini sahəsində Baş İctimai Təhlükəsizlik İdarəsinin

fəaliyyətinin nəticələri haqqında 27.01. 2013-cü il tarixli G7001-13 nömrəli İcmal-arayış.

12. Baş İctimai Təhlükəsizlik İdarəsi haqqında Əsasnamə (DİN 03.11.2012-ci il tarixli, 055№ qərarı).
13. Polisin nəzarəti altına vermə və ev dustaqlığı qətimkan tədbirlərinin tətbiq edilməsi qaydaları haqqında Təlimat (DİN-in 19.09.2012 tarixli, № Q48-oo1-12 qərarı).
14. Yol-patrul xidməti haqqında Təlimat (DİN-in 19.01.2012tarixli, №02-001-12 qərarı).
15. DİO-da icazə sisteminin təşkilinə dair Təlimat (DİN-in 03.09.2012-ci il tarixli Q21-001-12№ qərarı).
16. İnsan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının təminatı sahəsində DİO-nun fəaliyyətinin daha da təkmilləşdirilməsi və müvafiq beynəlxalq təşkilatların tövsiyələrinə uyğunlaşdırılması ilə bağlı görülən tədbirlərə dair (DİN, 21.12.2003, № 60).
17. DİN-in Daxili Təhqiqatlar haqqında Əsasnaməsi (DİN, 30.11.2004, № 485).
18. DİO əməkdaşlarının etik davranış Kodeksi (DİN, 08.04.2005, № 130).
19. Yetkinlik yaşına çatmayanların baxımsızlığı və hüquq pozuntularının profilaktikasında DİO-nun fəaliyyətinin təşkilinə dair Təlimat (DİN, 24.02.2007, № 110).
20. Azərbaycan Respublikasının Daxili İşlər Nazirliyinin “DİO-da profilaktik işin təşkili haqqında Təlimatın təsdiq edilməsi barədə 23.07.2007-ci il tarixli 388-nömrəli əmri.
21. V.Abışov, H.Eyvazov. DİO-nun inzibati fəaliyyəti. Ümumi hissə. Sxemlərdə. Dərs vəsaiti. Bakı, 2006.
22. Dövlət orqanlarında, idarə, təşkilat və müəssisələrində kargüzarlığın aparılmasına dair sənədlər toplusu. Bakı-Qanun-2010.
23. V.Abışov, H.Eyvazov. Daxili işlər orqanlarının inzibati fəaliyyəti. Ümumi hissə. Dərslik. Bakı, Qanun- 2008.
24. V.Abışov, H.Eyvazov. Daxili işlər orqanlarının inzibati fəaliyyəti. Ümumi hissə. Qısa kurs. Dərs vəsaiti. Bakı, Qanun, 2008.

GİRİŞ

Hüquqi və demokratik dövlət olan Azərbaycan Respublikasında hüquqi islahatların aparılması, polisın fəaliyyətini tənzimləyən yeni normativ-hüquqi aktların qəbul edilməsinə də öz təsirini göstərdi. “Polis haqqında” və “Əməliyyat-axtarış fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikası qanunlarının, “Azərbaycan Respublikasının daxili işlər orqanlarında xidmət keçmə haqqında” Əsasnamənin və “Daxili İşlər Nazirliyinin Əsasnaməsinin və strukturunun təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanları göstərilənlərə bariz nümunədir.

Qanunvericiliyə əsaslanaraq Daxili İşlər Nazirliyi polisın və onun ayrı-ayrı xidmətlərinin fəaliyyətinin hüquqi nizamlanması ilə bağlı xeyli normativ-hüquqi aktlar qəbul etmişdir.

2014-ci ilin Yanvarın 28-də Daxili İşlər Nazirliyində 2013-cü ildə cinayətkarlıqla mübarizənin, ictimai qaydanın qorunmasının və ictimai təhlükəsizliyin təmin edilməsinin yekunlarına və qarşıda duran vəzifələrə həsr olunmuş geniş Kollegiya iclası keçirilmişdir. Qeyd olunmuşdur ki, hüquq-mühafizə siyasətinin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı möhtərəm Prezidentin fərman, sərəncam və tapşırıqlarından, aidiyyəti plan və proqramlardan irəli gələn vəzifələr vaxtında və tam yerinə yetirilmişdir. Respublikamız əhalinin hər 100 min nəfərinə düşən cinayətlərin sayının azlığına görə ötən ildə də MDB və Şərqi Avropa məkanında öncül mövqedə olmuş, vətəndaşların əmin-amanlığının yüksək səviyyədə təmin edildiyi dövlət imicini bir daha təsdiqləmişdir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyasının Hüquq-Mühafizə Orqanları ilə İş Şöbəsinin müdiri Fuad Ələsgərov çıxış edərək Azərbaycan Prezidenti zati-aliləri cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi altında ölkəmizdə hüquqi islahatların, böyük infrastruktur layihələrinin və sosial proqramların uğurla həyata keçirildiyini xatırlatmış, respublikamızda gedən geniş quruculuq, inkişaf proseslərində mühüm amillərdən olan sabitliyin, təhlükəsizliyin təminində daxili işlər orqanlarının şəxsi heyətinin də böyük əməyi olduğunu, eyni zamanda, aidiyyəti Dövlət Proqramlarından, Milli Fəaliyyət Planlarından irəli gələn vəzifələrin lazımi səviyyədə icra olunduğunu, cinayətkarlıqla mübarizə, asayişin qorunması sahəsində bir sıra uğurlar əldə edildiyini vurğulamışdır.

“İnsan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının, Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarına layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilməsi dövlətin ali məqsədidir”. Bu, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının əsas müddəələrindən biridir. Dövlətin ali məqsədinin həyata keçirilməsi digər hüquq-mühafizə orqanları kimi polisın fəaliyyətinin əsas istiqamətlərində də öz əksini tapır.

Qanunvericiliyə müvafiq olaraq polis, ictimai qaydanın qorunması və ictimai təhlükəsizliyin təmin edilməsi sahəsində vətəndaşlar və vəzifəli şəxslər tərəfindən normativ-hüquqi aktlara əməl edilməsinə nəzarət edir.

Polisın inzibati nəzarəti-vətəndaşlar və vəzifəli şəxslər tərəfindən ictimai qaydaya və ictimai təhlükəsizliyə riayət olunması üzərində münasibətlərin pozulması hallarının xəbərdar edilməsi, qarşısının alınması, hüquqpozmuş

şəxslərin aşkar edilib məsuliyyətə cəlb olunması və ya onlara qarşı təsir etmə tədbirlərinin tətbiq edilməsi məqsədi daşıyan mütəmadi müşahidədir.

2012-ci il ərzində cinayətkarlığa qarşı mübarizə, ictimai qaydanın və ictimai təhlükəsizliyin təmini sahəsində Baş İctimai Təhlükəsizlik İdarəsinin fəaliyyətinin nəticələri haqqında 27.01. 2013-cü il tarixli G7001-13 nömrəli İcmal-arayışda qeyd olunur ki, Daxili İşlər orqanları tərəfindən, habelə Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi ilə birgə keçirilmiş tədbirlər nəticəsində 117 ekoloji cinayət hadisəsi müəyyən olunmuş, onlardan 107-si balıqları və başqa su heyvanlarını qanunsuz tutma, 9 – u ağac kəsmə və 1-i qanunsuz ov etmə faktları ilə bağlı olmuşdur.

Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyininin Ətraf mühitin mühafizəsi departamenti ilə birgə rayonlarda (İmişli,-8. Qaradağ -6, Abşeron-4, Lənkəran-2, Xəzər- 2, Saatlı-2, Hacıqabul-2, Xızı- 1. Siyəzən- 1. Sumqayıt-1) keçirilmiş tədbirlər zamanı qanunsuz ov edilməsi ilə bağlı 29 nəfər saxlanılmış, onlardan 38 ədəd ov tüfəngi, 330 ədəd patron, 43 ədəd qanunsuz ovlanmış çol quşları götürülərək sənədləşdirilmişdir.

Polisin inzibati nəzarəti özünün dövlət-hakimiyyət, profilaktika və ümumi xarakterli olması ilə, təşkilati istiqamətli, mərhələliliyi və bütövlüyü ilə xarakterizə olunur.

Polisin inzibati nəzarəti ictimai qaydanın qorunması, ictimai təhlükəsizliyin təmin edilməsinin və qanunçuluğun möhkəmləndirilməsinin əsas formalarından biri olduğu üçün Sizin gələcək təcrübi fəaliyyətinizdə əhəmiyyətli yer tutacaq.

İndi isə mövzunun birinci sualının açıqlanmasına keçək.

SUAL I. Daxili işlər orqanlarının (polis) inzibati nəzarətinin anlayışı, əlamətləri və metodları

Daxili işlər orqanlarının (polis) fəaliyyətini tənzimləyən “Polis haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununa və digər qanunvericilik aktlarına müvafiq olaraq, polis ictimai qayda və ictimai təhlükəsizlik sahələrində müxtəlif davranış qaydalarına vətəndaşlar, vəzifəli şəxslər, hüquqi şəxslər və qeyri-hökumət təşkilatları (ictimai birliklər və fondlar) tərəfindən riayət edilməsinə nəzarəti həyata keçirir.

Lakin müzakirə edilən sahələrdə polis səlahiyyətləri, tək cə nəzarət fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə məhdudlaşmır.

Nəzarət altında olan subyektlərin hərəkətlərində (davranışında) müəyyən edilmiş qaydada qanunauyğunsuzluq aşkar edildiyi hallarda, polis əməkdaşları ehtiyatlarında olan kifayət qədər geniş təşkilati və hüquqi təsir etmə formalarından istifadə etməklə, idarə edilən sistemin qanunvericiliklə müəyyən edilmiş vəziyyətə gətirilməsi məqsədilə belə faktlara müəyyən edilmiş formada reaksiya verməyə, hüquqpozan şəxslərin məsuliyyətə cəlb edilmələrini təmin etməyə, hüquq normaları ilə tənzimlənən ictimai münasibətlərin pozulmasına kömək edən səbəb və şəraiti aradan qaldırmağa borcludur.

Beləliklə, konkret əlamətləri ilə tam şəkildə xarakterizə olunan, müstəqil, müddətli, məzmunlu və digər parametrlərinə malik olan bu fəaliyyəti, onun məzmununun bir hissəsini təşkil edən, tək cə nəzarət funksiyası ilə məhdudlaşdırmaq olmaz.

Belə halda polis tərəfindən nəzarətin həyata keçirilməsi haqqında müzakirənin aparılması yerinə düşərdi. Bir halda ki, belə nəzarət fəaliyyəti inzibati hüquq normaları ilə tənzimlənir və inzibati-hüquqi vasitələrin, inzibati-hüquqi formaların vasitəsi ilə realizə edilir, onda o inzibati nəzarət adlandırılır.

İnzibati nəzarət-dövlət hakimiyyət xarakteri daşıyaraq, idarəetmənin xüsusi orqanları tərəfindən tabeçilik münasibətində olmayan vətəndaşlarla, vəzifəli şəxslərlə və orqanlarla münasibətdə onlara aidiyyəti olan məsələlər üzrə normativ-hüquqi aktların tələblərinə dürüst və dönmədən riayət edilməsinə mütəmadi

müşahidənin, nəzarətin həyata keçirilməsindən ibarətdir. İnzibati nəzarətin növlərindən biri də polisin inzibati nəzarətidir.

Polisin inzibati nəzarətinin məzmunu aşağıdakılardan ibarətdir:

1) o, qanunların və digər normativ-hüquqi aktların tələblərinin həyata keçirilməsini təmin edən polisin fəaliyyət formalarından biridir;

2) o, hüquqpozmaların xəbərdar edilməsi və qarşısının alınması, hüquqpozuntusu törədən şəxslərin məsuliyyətə cəlb edilməsi məqsədi ilə həyata keçirilir;

3) o, qanunların tələblərinin hüquqpozmalardan müdafiə edilməsi vasitəsidir.

Beləliklə, polisin (DİO-nun) inzibati nəzarəti- ictimai qayda və ictimai təhlükəsizlik sahələrində müəyyən edilmiş qaydaların pozulması hallarının xəbərdar edilməsi və qarşısının alınması, pozuntu törədənlərin aşkar edilməsi və onların məsuliyyətə cəlb edilməsi və ya onlara qarşı digər təsir etmə tədbirlərinin tətbiq edilməsi məqsədilə, bu qaydalara vətəndaşlar və vəzifəli şəxslər tərəfindən dürüst və dönmədən riayət etmələrinə mütəmadi müşahidənin (nəzarətin) həyata keçirilməsindən ibarətdir.

Polisin inzibati nəzarətinin məzmunu, forma və metodları onun şamil edildiyi şəxslərin, münasibətlərin və obyektlərin dairəsindən asılıdır. Bu məqsədlə polis tərəfindən həyata keçirilən inzibati nəzarət onun şamil edildiyi şəxslərin dairəsindən asılı olaraq aşağıdakı sahələrə şamil edilir:

Birincisi, polisin inzibati nəzarəti polislə heç bir təşkilati və ya digər tabeçilik vəziyyətində olmayan qeyri-müəyyən şəxslərin (fiziki, vəzifəli və hüquqi) dairəsinə şamil edilir. Belə ki, Azərbaycan Respublikasının ərazisində yaşayan bütün fiziki, vəzifəli və hüquqi şəxslər qüvvədə olan qanunvericiliyin tələblərinə dürüst və dönmədən riayət etməlidirlər.

İkincisi, polisin inzibati nəzarəti müəyyən şəxslər (subyektlər) qrupuna və ya müəyyən konkret məsələlər dairəsinə şamil olunur. Məsələn, vətəndaşlar və vəzifəli şəxslər tərəfindən icazə sistemi qaydalarına riayət olunmasına həyata keçirilən nəzarət; pasport sistemi qaydalarına riayət olunmasına həyata keçirilən

nəzarət; yol hərəkəti qaydalarına riayət olunmasına həyata keçirilən nəzarət; hava, su və dəmir yolu nəqliyyatında mövcud olan qaydalara riayət olunmasına həyata keçirilən nəzarət və s.

Üçüncüsü, polis inzibati nəzarəti dairəsi qanunvericiliklə ciddi müəyyən edilmiş şəxslərə şamil edilir. Məsələn, barəsində ev dustaqlığı və polis nəzarəti altına vermə qətimkan tədbiri seçilmiş şəxslərin davranışlarına həyata keçirilən inzibati nəzarət.

Polis tərəfindən həyata keçirilən inzibati nəzarətin məzmun və təyinatından asılı olaraq, onun aşağıdakı növləri mövcuddur:

- ümumi;
- xüsusi.

1) **Ümumi nəzarət**- ictimai qaydanın qorunması və ictimai təhlükəsizliyin təmin edilməsi məsələləri üzrə vətəndaşlar, vəzifəli şəxslər və hüquqi şəxslər tərəfindən normativ-hüquqi aktların icrasına və onların tələblərinə riayət edilməsinə inzibati nəzarətin həyata keçirilməsindən ibarətdir.

2) **Xüsusi nəzarət** isə barəsində ev dustaqlığı və polis nəzarəti altına vermə qətimkan tədbirləri seçilmiş şəxslərin davranışlarına inzibati nəzarətin həyata keçirilməsidir.

CPM-in 163-cü maddəsinə əsasən, ev dustaqlığı qətimkan tədbiri tətbiqləndirilən şəxsi həbsdə saxlamadan və cəmiyyətdən tam təcrid etmədən, lakin məhkəmənin qərarı ilə müəyyən edilmiş azadlıq və digər bir sıra hüquqlara məhdudiyətlər qoymaqla tətbiq edilir.

CPM-in 169-cü maddəsinə əsasən, polis nəzarəti altına vermə qətimkan tədbirinin tətbiq edilməsi zamanı cinayət etməkdə şübhəli və ya tətbiqləndirilən şəxsə müəyyən hüquqi məhdudiyətlər qoyulur.

DİO-da bu fəaliyyət DİN-in 22 yanvar 2001-cü il tarixli 31 nömrəli əmri ilə təsdiq edilmiş “Polis nəzarəti altına vermə və ev dustaqlığı qətimkan tədbirlərinin tətbiq edilməsi qaydaları haqqında Təlimat”la tənzimlənir.

Polis xüsusi nəzarətinin təşkili və həyata keçirilməsi bu fənnin Xüsusi hissəsində daha geniş formada öyrəniləcəkdir.

Polisin inzibati nəzarəti aşağıdakı əlamətləri ilə xarakterizə olunur:

- dövlət - hakimiyyət xarakterli olması ilə;
- profilaktik istiqamətli olması ilə;
- təşkilati istiqamətli olması ilə;
- ümumi xarakterli olması ilə;
- mərhələli xarakterli olması ilə;
- bütövlük (tamlıq) xarakterinə malik olması ilə.

Polisin inzibati nəzarətinin **dövlət-hakimiyyət xarakteri** daşması, özünü polis xidmətlərinin əməkdaşları tərəfindən ictimai qaydanın qorunması və ictimai təhlükəsizliyin təmin edilməsi üzrə funksiyaları yerinə yetirərkən müxtəlif inzibati məcburetmə tədbirlərinin tətbiq edilməsində, eləcə də onların öz səlahiyyətləri çərçivəsində icrası məcburi olan tələb və göstərişlər vermək hüquqlarına malik olmasında göstərir.

Polisin inzibati nəzarətinin əlamətlərindən biri də onun **profilaktik istiqamətli** olmasıdır. Məhz, inzibati nəzarət prosesində polis əməkdaşlarında cinayətlərin və digər xətalərin baş verməsinə kömək edən səbəb və şəraitin aşkar edilməsi, cəmiyyətəzidd davranışlara meyilli olan şəxslərə onlar tərəfindən qanunazidd əməllər törətməməsi məqsədilə belə şəxslərə təsirin göstərilməsi, vaxtında hüquq pozuntularının qarşısının alınması və təqsirkar şəxsin məsuliyyətdən yayınmamasının təmin edilməsi imkanı yaranır.

Polisin inzibati nəzarətinin **təşkilati istiqamətliliyi** daxili işlər sahəsində onun tərəfindən nəzarət edilən ictimai münasibətlərin nizama salınması, qanunsuz hərəkətlər nəticəsində arzu edilməz təsir etməyə məruz qalmış hüquq və qanuni mənafelərin bərpa olunması ilə ifadə olunur.

Polisin inzibati nəzarəti **ümumi xarakter** daşıyır. Belə ki, polisin bu fəaliyyəti onların nəzarəti altında olan həyat fəaliyyətinin bütün sahələrində, polisin ictimai təhlükəsizlik xidmətinin bütün xidmətləri tərəfindən həyata keçirilir.

Polisin inzibati nəzarətinin **mərhələli xarakterli əlaməti** onunla xarakterizə olunur ki, inzibati nəzarətin həyata keçirilməsi prosesində o, bir neçə aşağıdakı hərəkətləri yerinə yetirir:

- 1) müəyyən edilmiş qaydalara riayət edilməsinə nəzarət;
- 2) inzibati xətalara profilaktikası üzrə tədbirlərin işlənilib hazırlanması;
- 3) hüquqpozmalara aşkar edilməsi;
- 4) hüquqpozmalara qarşısının alınması;
- 5) təqsirkar şəxslərin məsuliyyətə cəlb olunmasının təmin edilməsi;
- 6) inzibati tənbehlərin tətbiq edilməsi.

İnzibati nəzarət mərhələli xarakterli olması ilə yanaşı, o özünün **bütövülmü (tamlığı)** ilə də seçilir. Bu onun polisin müxtəlif xidmətləri üçün qanunvericiliklə müəyyən edilmiş, konkret vəzifələrə nail olmada yuxarıda göstərilən mərhələlərin ayrılmazlığı haqqında xarakterə malik olmasını sübut edir.

Polisin inzibati nəzarəti həyata keçirilərkən polis, hüquqi və təşkilati formalardan istifadə edir.

Hüquqi forma özünün (hüquqtətbiqedicisi formasının) aşağıdakı iki növü ilə xarakterizə olunur:

- nizamlayıcı;
- hüquqmühafizəedicisi.

Nizamlayıcı xarakter daşıyan hüquqi formalar polis əməkdaşlarının vətəndaşlara və təşkilatlara polisin ümumi nəzarəti altında olan sahələrdə özlərinin subyektiv hüquqlarının həyata keçirilməsinə imkan verən müxtəlif icazələrin verilməsi və onların sənədləşdirilməsi üzrə fəaliyyətini nəzərdə tutur. Məsələn, icazə sistemi; yol hərəkəti təhlükəsizliyi; pasport-qeydiyyat sahələrində və s.

Hüquqmühafizəedicisi xarakter daşıyan hüquqi forma vasitəsi ilə fiziki, vəzifəli və hüquqi şəxslərə inzibati məcburetmə tədbiri tətbiq edilir. İnzibati nəzarəti həyata keçirən polis, xidmət və nizami hissələr tərəfindən mühafizə olunan ictimai münasibətlərə təhlükə yaradan hallar aradan qaldırılır, hüquqpozmalara qarşısı alınır, təqsirkar şəxslərin məsuliyyətə cəlb edilməsi təmin edilir.

Təşkilati formalara aşağıdakı tədbirləri aid etmək olar:

- hüquqpozma faktlarına və ya ictimai təhlükəli nəticələr doğura biləcək hallara idarə, müəssisə və təşkilat rəhbərliyinin, eləcə də ictimaiyyətin diqqətinin cəlb edilməsi;

- mülki mühafizə dəstələri əməkdaşlarının xidməti odlu silahla davranma qaydalarının bilmələrinin yoxlanılması;

- cəza çəkmə müəssisələrindən azad olunmuş şəxslərlə tərbiyəvi işin və sosial adaptasiyasının aparılması;

- vətəndaşlara sosial köməliyin göstərilməsini və s.

İctimai qayda və ictimai təhlükəsizlik sahələrində baş verən hüquq pozuntusu faktlarının aşkar edilməsi, hüquq pozan şəxslərə qarşı qanunvericiliklə müəyyən edilmiş tədbirlərin həyata keçirilməsi məqsədilə **polis aşağıdakı metodları tətbiq edir:**

- 1) müəyyən edilmiş qaydaların vətəndaşlar və vəzifəli şəxslər tərəfindən yerinə yetirilməsinə bilavasitə müşahidənin edilməsi;

- 2) riayət edilməsinə nəzarət polisin səlahiyyətlərinə aid edilən qaydaların hüquqi şəxslər, vəzifəli şəxslər və vətəndaşlar tərəfindən yerinə yetirilməsinin mütəmadi (dövri) yoxlanılması;

- 3) vətəndaşların müraciətlərinin yoxlanılması zamanı hüquq-pozmaların aşkar edilməsi və s.

Polisin inzibati nəzarəti ictimai qaydanın qorunması və ictimai təhlükəsizliyin təmin edilməsinin, eləcə də qanunçuluğun möhkəmləndirilməsinin əsas formalarından biridir. Polisin inzibati nəzarəti polisin fəaliyyətini tənzimləyən qanunvericilik aktları və digər normativ-hüquqi aktlarına əsasən həyata keçirilir. Məhz, bu normativ-hüquqi aktlarda ictimai qaydanın qorunması və ictimai təhlükəsizliyin təmin edilməsi sahəsində daxili işlər orqanlarının (polisin) hüquq və vəzifələri müəyyən edilmişdir.

Riayət edilməsi polisin inzibati nəzarətinə aid olan qaydaları onların nizamladığı münasibətlərin xarakterinə görə aşağıdakı qruplara bölmək olar:

1) küçələrdə, parklarda və digər ictimai yerlərdə vətəndaşların davranışını, kütləvi tədbirlərin keçirilməsini, ictimai nəqliyyatdan istifadə qaydalarını və s. nizamlayan qaydalar;

2) tikinti və yol işləri, piyadaların və nəqliyyatın hərəkəti, müəyyən predmet və əşyaların əldə edilməsi və saxlanması (silah, döyüş sursatı, partlayıcı maddələr və s.) zamanı ictimai təhlükəsizliyi təmin edən qaydalar;

3) mülkiyyətin (meşə mühafizəsi zolaqlarının və yaşıllıqların, əkinlərin, canlı aləmin, balıq ehtiyatlarının, avtomobil yollarının və yol qurğularının) mühafizəsini nizamlayan qaydalar;

4) idarəetmə qaydaları sahəsində (pasport sistemi, sərhəd rejimi, hərbi qeydiyyat, Respublika ərazisində əcnəbilərin və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin yaşamaları və s.) qaydaları nizamlayan qaydalar;

5) ictimai abadlığı, habelə ətraf mühitin mühafizəsi, təbiətdən istifadə və ekoloji təhlükəsizliyi təmin edən qaydalar (parkların, bağların, bağçaların və çəmənliklərin mühafizəsini; küçələrin, səkilərin və digər ictimai istifadə yerlərinin qazıntı işlərini; küçələrdə tikinti materiallarının və qabların yığılmasını; ərazilərin təmizliyini və s.) nizamlayan qaydalar;

6) vətəndaşların sağlamlığını (narkotik maddələrin qəbulu və s.; sanitariya-gigiyena və sanitariya-epidemioloji sağlamlığı qaydalarını) təmin edən qaydalar.

Beləliklə, **mövzunun birinci sualına nəticə olaraq** göstəririk ki, polisin inzibati nəzarəti inzibati fəaliyyətin növlərindən biri olub idarələr, təşkilatlar, müəssisələr, vəzifəli şəxslər və vətəndaşlar tərəfindən ictimai qaydanı nizamlayan normalara dürüst icra edilməsinin daimi müşahidəsindən ibarətdir. Sualda polisin inzibati nəzarətinin həyata keçirilməsi formaları, metodları, mərhələləri göstərilməklə yanaşı, onun məzmunu və əlamətləri qeyd olundu.

\

SUAL 2. Polisin inzibati nəzarətinin əsas istiqamətləri və onların məzmunu.

Polisin inzibati nəzarətinin həyata keçirilməsinin forma və metodlarına, eləcə də əlamətlərinə müvafiq olaraq, onun hansı məqsəd daşdığını göstərmək olar.

Polisin inzibati nəzarətinin məqsədi fiziki və hüquqi şəxslərin hüquqpozmalarının xəbərdar edilməsi və qarşısının alınmasından, hüquqpozan şəxslərin aşkar edilməsi və məsuliyyətə cəlb edilməsindən, ictimai qayda və ictimai təhlükəsizlik məsələlərini nizamlayan normativ-hüquqi aktların həyata keçirilməsindən ibarətdir.

İnzibati nəzarət polis tərəfindən dövlətin adından və yalnız onun səlahiyyətinə aid olan məsələlər üzrə həyata keçirilir.

Polisin inzibati nəzarəti bir neçə istiqamətdə həyata keçirilir. Bu istiqamətlərin hər biri də mühafizə edilən obyektin sərbəst sahəsini təşkil edir. Eyni zamanda istiqamətlər öz vahidliyi ilə ictimai qaydanın və ictimai təhlükəsizliyin mühafizəsi vəzifələrinin həllini təmin edir, ümumi maddi və prosessual inzibati qanunvericilikdə vəhdət təşkil edirlər.

Polis tərəfindən həyata keçirilən inzibati nəzarətin əsas istiqamətləri aşağıdakılardır:

- 1) ictimai qayda və ictimai təhlükəsizliyi tənzimləyən normalara riayət edilməsinə nəzarət;
- 2) mülkiyyətin mühafizəsi qaydalarına riayət edilməsinə nəzarət;
- 3) ticarət və vergi qaydalarına riayət edilməsinə nəzarət;
- 4) yol hərəkəti və yol hərəkəti təhlükəsizliyinin təmin edilməsi, habelə nəqliyyatdan istifadə edilməsi qaydalarına riayət edilməsinə nəzarət;
- 5) əhalinin sağlamlığı, sanitariya-gigiyena, ətraf mühitin mühafizəsi və təbiətdən istifadə qaydalarına riayət edilməsinə nəzarət;
- 6) pasport sistemi qaydalarına nəzarət;
- 7) icazə sistemi qaydalarına riayət edilməsinə nəzarət.

Polisin inzibati nəzarətinin əsas istiqamətlərini ayrı-ayrılıqda nəzərdən keçirək.

1) İctimai qayda və ictimai təhlükəsizliyi tənzimləyən normalara riayət edilməsinə nəzarət sahəsində polisin fəaliyyəti bir çox normativ-hüquqi aktlarla nizamlanır.

“Polis haqqında” Qanunun 3-cü maddəsində polisin əsas vəzifələrindən biri və başlıcası, 4-cü maddəsində isə polisin fəaliyyətinin əsas istiqamətlərindən biri ictimai qaydanın qorunması və ictimai təhlükəsizliyin təmin edilməsi müəyyən edilmişdir. Bundan başqa adı çəkilən Qanunun 14-cü maddəsində “İctimai qaydanın qorunması və ictimai təhlükəsizliyin təmin edilməsi sahəsində polis əməkdaşının vəzifələri”, 18-ci maddəsində isə “İctimai qaydanın və ictimai təhlükəsizliyin təmin edilməsi sahəsində polis əməkdaşının hüquqları” müəyyən edilmişdir. Göstərilənlərdən əlavə Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsinin XXII fəslində ictimai qayda, ictimai təhlükəsizlik və ictimai mənəviyyət əleyhinə olan inzibati xətalər müəyyən edilmişdir. Onlardan xırda xuliqanlıq (maddə 296), avtoxuliqanlıq (maddə 296-1), qumar oyunu (maddə 309), məişət səs-küyünə qarşı mübarizə qaydalarının pozulması (maddə 306), avaralıqla məşğul olma (maddə 307-1), fahişəliklə məşğul olma (maddə 308) maddələrini və s. göstərmək olar.

2) Mülkiyyətin mühafizəsi qaydalarına riayət edilməsinə nəzarət.

Polisin təyinatının əsas elementlərindən biri mülkiyyəti hüquqazidd əməllərdən qorumaqdır. “Polis haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 3-cü maddəsi bu sahədə nəzarətin hüquqi əsasını təşkil edir. Bu vəzifəni yerinə yetirməklə polis ayrı-ayrı müəssisələri və obyektləri müqavilə əsasında mühafizə etməklə, eləcə də inzibati nəzarəti həyata keçirən zaman xırda talamaya qarşı mübarizə yolu (İXM, maddə 69), dövlət mülkiyyətinə qəsd edən hüquqpozmaqlarla, dövlət əmlakının məhv edilməsi və zədələnməsinə, təbii sərvətlərin mühafizəsinə, meşələrin qanunsuz qırılmasına qarşı, su obyektləri üzərində mülkiyyət hüququ ilə bağlı, təsərrüfat əkinlərinin korlanmasına qarşı və s. qaydaların pozulması ilə mübarizəyə köməklik göstərir.

3) Ticarət və vergi qaydalarına riayət edilməsinə nəzarət.

Bu fəaliyyət sahəsində polis ticarət qaydaları və istehlakçıları aldatma (maddə 231), mülki silahın satış qaydalarına (maddə 232), bazarlarda və yarmarkalarda ticarət qaydalarına (maddə 239), valyuta tənzimi qaydalarına (maddə 222) və s. əməl edilməsinə inzibati nəzarəti həyata keçirir və vergi sahəsində aşkar edilmiş inzibati xətlər barəsində toplanmış ilkin materialları müvafiq vergi orqanlarına göndərir.

4) Yol hərəkəti və yol hərəkəti təhlükəsizliyinin təmin edilməsi, habelə nəqliyyatdan istifadə qaydalarına riayət edilməsinə nəzarət.

Bu sahədə nəzarətin polis tərəfindən həyata keçirilməsi “Yol hərəkəti haqqında” Qanunda və “Polis haqqında” Qanunun 3-cü maddəsində əsas vəzifə kimi, 4-cü maddəsində isə polisin fəaliyyətinin əsas istiqamətlərindən biri kimi göstərilir. Bundan başqa bu Qanunun 16-cı maddəsində “ Yol hərəkəti təhlükəsizliyinin təmin edilməsi sahəsində polis əməkdaşının vəzifələri”, 20-ci maddədə isə “Yol hərəkəti təhlükəsizliyinin təmin edilməsi sahəsində polis əməkdaşının hüquqları” qeyd olunub.

Göstərilən sahə ilə əlaqədar polis, sürücülər tərəfindən yol hərəkəti qaydalarına əməl edilməsinə, nəqliyyat vasitələrinin hərəkətinə, eləcə də ictimai nəqliyyatdan istifadə qaydalarına nəzarət edir. Bu funksiyaları ərazi polis orqanları, Dövlət Yol Polisi Xidməti və onun bölmələri, yol patrul xidməti, eləcə də polis sahə inspektorları həyata keçirirlər.

Dövlət yol polisinin əsas vəzifəsi nəqliyyatın və piyadaların hərəkətinin təmin edilməsidir. Bu vəzifələri Dövlət Yol Polisi Daxili İşlər Nazirliyinin digər xidmət sahələri, digər hüquq-mühafizə orqanları, yerli icra hakimiyyəti orqanları, ictimai birliklərlə, habelə vətəndaşlarla qarşılıqlı əlaqədə yerinə yetirirlər.

Bu sahədə nəzarəti həyata keçirərkən nəqliyyat və piyadaların hərəkət rejiminə əməl edilməsi yoxlanılır, hüquqpozmalar xəbərdar edilir və qarşısı alınır, hüquqpozmaların törədilməsinə kömək edən səbəb və şəraitin aradan qaldırılması üçün tədbirlər görülür, eləcə də hüquqpozmuş şəxslər məsuliyyətə cəlb edilirlər. Bu istiqamətdə polis əməkdaşları, sürücülər tərəfindən-nəqliyyat vasitələrinin hərəkət sürətinin artırılması; yol nişanlarına əməl edilməsi; nəqliyyatın sərxoş

sürücülər tərəfindən idarə edilməsi; nəqliyyat vasitələrinin idarəetmə hüququ olmayan şəxslər və tibbi müayinədən keçməyən sürücülər tərəfindən idarə edilməsinə; nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarına və s. nəzarət edirlər (maddələr 151-168).

Polis həm də hava, dəniz, çay və dəmir yolu nəqliyyatında hərəkətin təhlükəsizliyinin təmin edilməsinə də nəzarət edir.

5) Əhalinin sağlamlığı, sanitariya-gigiyena, ətraf mühitin mühafizəsi və təbiətdən istifadə qaydalarına riayət edilməsinə nəzarət.

Polisin nəzarət fəaliyyətinin bu sahəsinə əhalinin sağlamlığı, sanitariya-gigiyena və sanitariya-epidemioloji salamatlığı qaydalarına (zöhrəvi xəstəliklərə və HIV-lə yoluxma ilə bağlı ((İXM, maddələr 61-68), narkotik vasitələrdən istifadə (maddə 68-1, 68-2, 68-3)) nəzarət edilməsi aiddir.

6) Pasport sistemi qaydalarına riayət edilməsinə nəzarət.

Bu sahədə polis vətəndaşlar və vəzifəli şəxslər tərəfindən yaşayış və olduğu yer üzrə qeydiyyat qaydalarına riayət olunmasına nəzarət edir; vətəndaşlara şəxsiyyət vəsiqəsinin və pasportların verilməsini həyata keçirir; respublika ərazisində, o cümlədən sərhədyanı zonada pasport sistemi, vətəndaşların, əcnəbilərin və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin Azərbaycan Respublikasından getmək və respublikaya gəlmək qaydalarına, əcnəbilərin və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin Azərbaycan Respublikasında olma və respublika ərazisindən tranzitlə keçmə qaydalarına, habelə miqrasiya sahəsində fəaliyyətin həyata keçirilməsinə nəzarət edir. Bu sahəyə nəzarətin həyata keçirilməsinin normativ-hüquqi əsasını Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və “Polis haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu təşkil etməklə yanaşı, aşağıda adları qeyd olunan normativ-hüquqi aktları göstərmək olar:

1. Ölkədən getmək, ölkəyə gəlmək və pasportlar haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu, 14 iyun 1994-cü il.

2. Yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyat haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiqi haqqında Əsasnamənin təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Qanunu, 8 dekabr 1999-cu il.

3. “Azərbaycan Respublikası vətəndaşının şəxsiyyət vəsiqəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu, 14 iyun 1994-cü il və s.

Göstərilən sahəyə inzibati nəzarət həyata keçirilən zaman aşkar edilmiş inzibati xətalara görə məsuliyyət Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsi müəyyən edilir. Məsələn, yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyat haqqında qanunvericiliyin pozulması (maddə 327), şəxsiyyət vəsiqəsi olmadan və ya yaşayış yeri üzrə qeydiyyatdan keçmədən yaşama (maddə 329), əcnəbilərin və ya vətəndaşlığı olmayan şəxslərin Azərbaycan Respublikasında qeydiyyatsız yaşaması və ya qanunsuz qalması (maddə 330), şəxsiyyət vəsiqəsinin, pasportun və ya Azərbaycan Respublikasına qayıdış şəhadətnaməsinin itirilməsi və ya qəsdən korlanması (maddə 331), əcnəbilərin və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin Azərbaycan Respublikasında olması, yaxud Azərbaycan Respublikası ərazisindən tranzitlə keçməsi qaydalarının pozulması (maddə 339) və s.

7) İcazə sistemi qaydalarına riayət edilməsinə nəzarət.

Bu sahədə polis Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş əşyaların, o cümlədən odlu silahın, döyüş sursatının, zəhərli maddələrin və sair zərərli materialların əldə edilməsi, saxlanması, gəzdirilməsi, daşınması və dövriyyəsi qaydalarına, çoxaldıcı rəngli qurğuların (kseroksların) qeydiyyatının aparılmasına nəzarət edir. İcazə sistemi qaydalarına nəzarəti polis orqanının rəisi, onun xidmət üzrə müavini, icazə sistemi xidmətinin inspektorları və polis sahə inspektorları həyata keçirirlər. İcazə sisteminin həyata keçirilməsi ilə bağlı Baş İctimai Təhlükəsizlik İdarəsində İcazə sistemi bölməsi fəaliyyət göstərir. İcazə sistemi qaydalarının əməl edilməsinə polis tərəfindən həyata keçirilməsinin hüquqi əsaslarına Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və “Polis haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə yanaşı, 30 dekabr 1997-ci il tarixli “Xidməti və mülki silah haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununu, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 30 iyun 2001-ci il tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyinin Əsasnaməsini”, “Şəhər, rayon, nəqliyyatda polis orqanları haqqında” Əsasnaməni, “Şəhər, rayon, nəqliyyatda polis orqanlarının işinin təşkili haqqında” Təlimatı (DİN, 13.07.2009,

№ 390), “Daxili işlər orqanlarında icazə sisteminin təşkili qaydalarına dair Təlimatı” və s. aid etmək olar.

İcazə sistemi qaydalarının pozulmasına görə məsuliyyət Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 232, 233, 344-348-ci və s. maddələrinə əsasən müəyyən edilmişdir.

Göstərilən hər bir nəzarət sahəsində inzibati xəta aşkar edildikdə polis əməkdaşları inzibati xəta haqqında protokol tərtib edir, müvafiq sənədləşmə aparır və ya toplanmış materialları baxılması üçün aidiyyəti orqanlara göndərirlər.

Beləliklə, **mövzunun ikinci sualına nəticə olaraq** göstəririk ki, qeyd olunan hər bir istiqamətdə həyata keçirilən inzibati nəzarət sahələri hüquqpozumaların xəbərdar edilməsi, qarşısının alınması və təqsirkar şəxslərin məsuliyyətə cəlb edilməsinə yönəldilmişdir. Göstərilən istiqamətlərdə həyata keçirilən inzibati nəzarət, əsasən də inzibati tədbirlərin həyata keçirilməsi dövlətin, fiziki və hüquqi şəxslərin hüquqi və qanuni mənafelərinin mühafizəsinə təminat verir.

SUAL 3. Polisin inzibati nəzarətinin həyata keçirilməsində polis əməkdaşlarının səlahiyyətləri

İnzibati nəzarətin əsas metodu müəyyən edilmiş davranış qaydalarının vəzifəli şəxslər və vətəndaşlar tərəfindən icra edilməsinə polis əməkdaşları tərəfindən bilavasitə müşahidənin edilməsidir. Bu metod post-patrol xidməti, polis sahə inspektorları və ictimai qaydanın mühafizəsinə cəlb edilən digər polis əməkdaşları üçün daha çox xarakterikdir.

İctimai qayda və ictimai təhlükəsizlik sahələrində yaranan ictimai münasibətlərin mühafizəsi və nizama salınması zamanı adları çəkilən xidmət sahəsinin əməkdaşları inzibati nəzarətin bu metodunun vasitəsi ilə vətəndaşlar və vəzifəli şəxslər tərəfindən müəyyən edilmiş qaydalara dürüst və dönmədən riayət etmələrinə müşahidəni həyata keçirirlər.

Bu zaman hüquqpozma aşkar edildikdə, onu törədən təqsirkar şəxsin inzibati məsuliyyətə cəlb edilməsi üçün polis əməkdaşları qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada inzibati xəta haqqında protokol tərtib edir. Bütün hallarda inzibati-xəbərdarlıq tədbirlərinin tətbiq edilməsi üçün hüquqazidd əməl polis əməkdaşları tərəfindən düzgün tövsif edilməlidir. Bu, bir tərəfdən inzibati xəbərdarlıq tədbirlərinin, digər tərəfdən isə qarşısını alma və ya müvafiq inzibati tənbeh tədbirlərinin daha effektiv tətbiq edilməsini təmin edir.

İnzibati nəzarətin müvəffəqiyyətlə həyata keçirilməsi mövcud əməliyyat şəraitinə əsaslanaraq qüvvə və vasitələrin səmərəli istifadə edilməsindən bilavasitə asılıdır. Təcrübə göstərir ki, hüquqpozmaların xəbərdar edilməsi və qarşısının alınmasında ictimai təhlükəsizlik xidmətinin malik olduğu böyük qüvvə və vasitələrin imkanlarından tam istifadə edilmir. Bu zaman çox vaxt əməliyyat şəraiti nəzərə alınmır, müəyyən məqsəd qarşıya qoyulmur və ictimaiyyətlə sıx qarşılıqlı əlaqə yaradılmır. Qüvvə və vasitələrin səmərəli istifadə edilməsi xidməti ərazinin xüsusiyyətlərini, onun əhalisinin sayı və tərkibini bilməyi, ilin və günün vaxtının nəzərə alınmasını tələb edir. Məsələn, ilin isti aylarında əhalinin istirahətdə olduğu yerlərdə (çimərliklərdə, bağlarda, parklarda, meşə zolaqlarında, şəhərtrafi zonalarda və s.) xidmətin gücləndirilməsini tələb edir.

İnzibati nəzarət işinin düzgün təşkilinin əsas şərti polis əməkdaşları tərəfindən müvafiq normativ-hüquqi aktları məzmun və tələblərini bilmələridir. Qüvvədə olan normativ-hüquqi aktların polis əməkdaşları tərəfindən dəqiq və bacarıqla tətbiq etmələri vətəndaşların tərbiyə edilmələrinə; onlarda məsuliyyət hissəsinin yüksəldilməsinə, cəmiyyətimizdə qanunçuluğun və hüquq qaydalarının möhkəmləndirilməsinə kömək edir.

Daxili işlər orqanları (polis) hüquqpozmaların baş verməsinə kömək edən səbəb və şəraiti aşkar etmək və aradan qaldırmaq məqsədi ilə hüquqpozmaların ucoctunu və təhlilini aparırlar.

İnzibati nəzarəti həyata keçirmək üçün polisə bir çox hüquqlar verilmişdir. Birincisi, bu hüquqlar polisə vətəndaşlar və vəzifəli şəxslər tərəfindən müvafiq qaydalara dürüst əməl etmələrinə; ikincisi, hüquqpozmaları xəbərdar etmək və qarşısını almaq; üçüncüsü, hüquqpozmuş şəxslərə məcburetme və ya ictimai təsir tədbirlərinin tətbiqini təmin etməyə imkan verir.

İnzibati nəzarətin həyata keçirilməsi hüquq normasının tətbiq edilməsi və vətəndaşın faktiki davranışının qanunauyğunluğunun qiymətləndirilməsi ilə əlaqədardır. Qanunsuz əməllərin müəyyən edilməsi müvafiq inzibati və ictimai təsir tədbirinin tətbiq edilməsinə səbəb olur.

Polisin inzibati nəzarətinin həyata keçirilməsində polis əməkdaşının səlahiyyətləri “Polis haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun “Polis əməkdaşının səlahiyyətləri” adlı II fəslində göstərilən müddəalarla nizamlanır.

Polis inzibati nəzarəti həyata keçirərkən ona verilmiş məcburetme səlahiyyətlərini ictimai təsir tədbirləri ilə bacarıqla əlaqələndirməlidir. Polis, inzibati məcburetme tədbirlərini vətəndaşlara və vəzifəli şəxslərə ictimai təsir tədbirləri kifayət edilmədikdə tətbiq etməlidir.

Polisin inzibati nəzarətinin həyata keçirilməsi zamanı polis əməkdaşının hüquqi vəziyyətindən və aşkar edilən hüquqpozmanın mahiyyətindən asılı olaraq, əsasən aşağıdakı sənədlər tərtib edilir:

Raport – istifadə edilmiş faktların sonrakı yoxlanılmasını tələb edən, yaxud da yekun sənədlər qismində informasiya xarakteri daşıyan ilkin sənədlər qismində çıxış edən sənəddir.

Akt – yoxlama zamanı hüquqazidd davranış faktları müəyyən edilməyən, yaxud da onlar öz-özlyündə məsuliyyətə cəlb etməyə əsas sayılmayan (məsələn: silahın və döyüş sursatının saxlanıldığı otağın qəbul edilməsi haqqında; nəqliyyat vasitəsinin texniki vəziyyətinin yoxlanılması haqqında və s.), lakin digər inzibati məcburetmə tədbirlərinin tətbiq edilməsi üçün idarəçilik qərarlarının qəbul edilməsinə səbəb kimi xidmət edə bilən (məsələn: nəqliyyat vasitəsinin istismarının qadağan edilməsi; tirin və ya atıcılıq stendinin fəaliyyətinin qadağan edilməsi və s.) vaxtlarda, əsasən ictimai qayda və ictimai təhlükəsizlik sahəsində müəyyən qrup məsələlərə tamamilə nəzarət edən polisinspektor heyəti sıralarından səlahiyyətli vəzifəli şəxs və ya bir neçə şəxsin iştirakı ilə tərtib edilən sənəddir.

Protokol – polis əməkdaşları tərəfindən inzibati nəzarətin həyata keçirilməsi zamanı konkret inzibati xətalərin əlamətləri aşkar edilən, yaxud da inzibati xətalər haqqında işlərin icrasını təmin etmə tədbirlərinin (məsələn: gətirilmə; inzibati qaydada tutma; şəxsi axtarış; nəqliyyat vasitəsinə baxış və s.) tətbiq edilməsi hallarında inzibati xətalər qanunvericiliyinə əsasən və onunla müəyyən edilmiş qaydada tərtib edilən sənəddir.

Beləliklə, **suala nəticə olaraq bir daha qeyd edirik ki**, polis inzibati nəzarəti həyata keçirərək hüquqpozma faktlarını aşkar edir, eləcə də nəzarət altında olan ictimai münasibətlərin pozulmasına səbəb ola bilən halları aradan qaldırır, onlara hüquqi qiymət verərək qanunvericiliklə müəyyən edilmiş təsiretmə tədbirləri tətbiq edir.

İnzibati nəzarəti həyata keçirən polisə bu səlahiyyətlər polis haqqında qanunvericiliklə və ayrı-ayrı xidmət sahələrinin fəaliyyətini tənzimləyən DİN-in normativ-hüquqi aktları ilə verilmişdir.

NƏTİCƏ

“Polis haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa və digər qanunvericilik aktlarına, polisin fəaliyyətini nizamlayan Daxili İşlər Nazirliyinin normativ-hüquqi aktlarına əsasən polis vətəndaşların, vəzifəli şəxslərin, müəssisə, idarə və təşkilatların fəaliyyətinə nəzarəti həyata keçirərək ictimai qaydanı qorumuş və ictimai təhlükəsizliyi təmin etmiş olur.

Polisin inzibati nəzarəti fiziki və hüquqi şəxslərin hüquqpozmalarınının xəbərdar edilməsi və qarşısının alınması, hüquqpozmuş şəxslərin aşkar edilməsi və məsuliyyətə cəlb edilməsi, eləcə də ictimai qayda və ictimai təhlükəsizlik məsələlərini nizamlayan normativ-hüquqi aktların həyata keçirilməsi məqsədini daşıyır.

Polisin inzibati nəzarəti polis əməkdaşına imkan verir ki, hüquqpozma faktını müəyyən etsin və qeydə alsın, hüquqpozmaların aradan qaldırılması üçün göstəriş versin, müəyyən hərəkətlərin edilməsini qadağan etsin, müəssisə və təşkilatların fəaliyyətini müəyyən edilmiş qaydada dayandırsın və nəhayət, digər inzibati xəbərdarlıq, qarşısınıalma, prosessual tədbirləri və inzibati tənbehləri tətbiq etsin.

Biz mövzunun köməkliyi ilə inzibati nəzarətin həyata keçirilməsi formalarının hüquqi və təşkilati formalardan ibarət olmasını qeyd etdik. Mövzuda, həmçinin polisin inzibati nəzarətinin həyata keçirilməsinin aşağıdakı mərhələlərdən ibarət olmasını da qeyd etdik:

- 1) müəyyən edilmiş qaydalara riayət edilməsinə nəzarət;
- 2) inzibati xətalarn, eləcə də digər hüquqpozmaların profilaktikasına dair tədbirlərin hazırlanması;
- 3) hüquqpozmaların aşkar edilməsi;
- 4) hüquqpozmaların qarşısının alınması;
- 5) təqsirkarın məsuliyyətə cəlb olunmasınının təmin edilməsi;
- 6) inzibati tənbehlərin tətbiq edilməsi.

Mövzuda mənimsədiyiniz hüquqi biliklər Sizə polis zabiti kimi gələcək fəaliyyətinizdə qanunçuluğun təmin edilməsi məqsədi ilə üzərinizə düşən vəzifələrin yerinə yetirilməsində əsas köməkçiniz olacaqdır.

